

гари? Да споменаваме ли за Фотиновъ, Богоровъ, Раковски, Каравеловъ, Ботйовъ, П. Р. Славейковъ и редица други неуморни знайни и незнайни труженици на перото, които обезсмъртиха името си въ епохата преди освобождението? Макаръ цѣлиятъ товаръ и отговорностъ да тежели върху редактора-издателъ, все пакъ той е ималъ „доброволни“ помощници. Както богати родолюбиви търговци гледали съ пари да подпомагатъ печата и съ това народното дѣло, тъй и скромнитѣ книжовници се надпреварвали да дадатъ своята скромна лепта за народното благо подъ формата на научни статии и студии. Това сж били, обаче, „доброволни“ сътрудници, случайни помощници, на които редакторътъ не можелъ да разчита. Не малко случаи имало, когато обещани статии и дописки били забавяни или изобщо не се изпращали и редакторътъ, който разчиталъ на тѣхъ, въ последния моментъ трѣбвало да прибѣгва до собствено си перо. На сътрудницитѣ не се плащало обикновено никакъвъ хонораръ, а само отъ време на време нѣкой по-заможенъ редакторъ давалъ на нѣкой отъ сътрудницитѣ си по нѣкое и друго меджидие, като „подаръкъ“ или „награда“. Такава „награда“ получавали напр. Св. Миларовъ, П. Р. Славейковъ, Т. Икономовъ, С. С. Бобчевъ и др. Тази „награда“, обаче, не може да се сравнява въ никакъвъ случай съ днешния хонораръ, тъй като се давала нередовно, когато се събератъ нѣколко статии и то ако издателътъ ималъ пари. Тя възлизала обикновено на 5 бѣли меджедиета за нѣколко статии. Но имало нѣкои сътрудници съ месечна заплата. Такива случаи, разбира се, били, твърде рѣдки, но все пакъ се срѣщали. Въ разговоръ, проф. С. С. Бобчевъ ни каза, че П. Карапетровъ, издателъ на „День“, билъ опредѣлилъ месечна заплата на Т. Икономовъ и П. Р. Славейковъ. Парични „награди“, обаче, можели да даватъ само цариградскитѣ издатели. Сътрудницитѣ на емигрантскитѣ вестници не можели да получатъ и тази малка „награда“. Тѣ трѣбвало да работятъ съвършено безплатно.

Постоянниятъ редакционенъ щабъ се състоялъ обикновено отъ редакторъ-издателя, а въ нѣкои рѣдки случаи и отъ единъ-двама сътрудници и коректоръ, който билъ използванъ почти винаги и за редакционна работа. Такава огромна мисия ималъ да изпълнява редакторътъ отъ предосвободителната епоха. Каравеловъ, напимѣръ, въ „Свобода“ и „Независимостъ“ не само пишелъ самъ уводнитѣ статии, но и помѣствалъ почти въ всѣки брой стихотворения и разкази. Ив. Г. Клинчаровъ намѣрилъ въ архивата на Каравелова единъ „правилникъ“ за работното време въ печатница „Свобода“; то било 10 часа. Каравеловъ почвалъ работата едновременно съ работницитѣ и я прекжсвалъ нѣколко часа следъ тѣхъ. Работѣлъ въ помѣщението на словослагателитѣ, а вечеръ, когато тѣ напускали работата,